

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 30 juni 2022

Mål nr

T 7416-21

PARTER

Klagande

TreSve Fiber ideell förening, 802503-7543

Grusdalsvägen 22

233 93 Svedala

Ombud: Juristen PF

Motpart

Net at Once Sweden AB, 556506-3491

Box 177

351 04 Växjö

Ombud: Advokaten RS och juristen EJ

SAKEN

Klander av skiljedom

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts dom 2021-11-02 i mål T 2236-20

DOMSLUT

Högsta domstolen förklarar att TreSve Fiber har haft rättskapacitet att som ideell förening ingå skiljeavtal och påkalla skiljeförfarande.

Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet i övrigt, undanröjer hovrättens dom och återförvisar målet till hovrätten för fortsatt handläggning.

Det ankommer på hovrätten att i samband med målets återupptagande pröva frågan om rättegångskostnader i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

TreSve Fiber har yrkat att Högsta domstolen ska avslå Net at Once Sweden AB:s i hovrätten förda klandertalan.

Net at Once Sweden AB har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 4.

DOMSKÄL**Bakgrund**

1. Under 2016 började DO och AL undersöka möjligheterna att ordna internetuppkoppling i områden i Svedala kommun där de själva bodde. De kom överens om att bilda en ideell förening och upprättade i maj och juli

stadgar för föreningen TreSve Fiber. I augusti beviljade Skatteverket TreSve Fiber organisationsnummer som ideell förening. TreSve Fiber träffade i oktober överenskommelser med Trelleborgs och Svedala kommuner om att få disponera kommunernas kanalisationer (rör i marken med plats för kablar) för bredband. I november träffade TreSve Fiber ett avtal med internetleverantören Net at Once Sweden AB (NAO) som syftade till att bygga ut bredband i aktuella områden. Enligt avtalet skulle TreSve Fiber bland annat upplåta nyttjanderätten av kanalisationerna till NAO samt sköta kontakterna med kommuner och andra parter för NAO:s räkning. TreSve Fiber skulle också verka för försäljning till hushåll. Som ersättning för dessa tjänster skulle TreSve Fiber få ersättning med tio procent av NAO:s omsättning från leveranser till slutkunderna, s.k. kick-back. Avtalet innehöll en skiljeklausul.

2. År 2019 påkallade TreSve Fiber skiljeförfarande och yrkade bland annat att NAO skulle förpliktas att till föreningen betala drygt 180 000 kr avseende kick-back. NAO bestred betalningsskyldighet och yrkade att TreSve Fibers talan skulle avvisas eftersom föreningen inte hade rättskapacitet som ideell förening. I en skiljedom från maj 2020 avslogs NAO:s avvisningsyrkande och bolaget förpliktades bland annat att betala drygt 120 000 kr till TreSve Fiber.

3. NAO klandrade skiljedomen. Bolaget gjorde bland annat gällande att skiljeavtalet var ogiltigt eftersom TreSve Fiber saknade rättskapacitet. Hovrätten har funnit att TreSve Fiber saknade rättskapacitet och har upphävt skiljedomen.

Frågan i målet

4. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i fråga om TreSve Fiber har haft rättskapacitet att som ideell förening ingå skiljeavtal och påkalla skiljeförfarande. Målet i övrigt har förklarats vilande.

Rättskapacitet för sammanslutningar

5. Med att ha rättskapacitet avses att kunna förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter samt att kunna vara part i rättegång (se t.ex. 11 kap. 2 § rättegångsbalken). En sammanslutning utan rättskapacitet kan varken träffa ett skiljeavtal eller inleda ett skiljeförfarande. Enligt 34 § lagen (1999:116) om skiljeförfarande kan en skiljedom efter klander upphävas på talan av en part, bland annat om den inte omfattas av ett giltigt skiljeavtal mellan parterna.

6. Det saknas särskild lagstiftning om ideella föreningar men det har sedan länge erkänts att ideella föreningar såsom juridiska personer har rättskapacitet och fungerar som ett från medlemmarna skilt rättssubjekt (se t.ex. prop. 1910:83 s. 69).

Förutsättningarna för en ideell förening

7. Det kan vara fråga om en ideell förening när några individer eller rättssubjekt sluter sig samman för att tills vidare eller för viss tid samverka för ett gemensamt mål. För att en ideell förening ska anses föreligga krävs enligt rättspraxis att sammanslutningen har antagit stadgar av viss fullständighet. Stadgarna ska innehålla föreningens namn och ändamål samt bestämmelser om hur beslut i föreningens angelägenheter ska åstadkommas. (Se ”Mellersta Norrlands Köpmannaförbund” NJA 1973 s. 341 och ”Den kollektiva hemförsäkringen” NJA 1987 s. 394.)

8. För att en förening ska vara en ideell förening ställs också vissa krav när det gäller föreningens ändamål och verksamhet. Vilket som är föreningens ändamål bedöms som utgångspunkt med ledning av stadgarna (jfr t.ex. ”Montessoriföreningen Asken” NJA 1998 s. 293, ”Intresseföreningen Västra Sjön” NJA 1998 s. 717 och ”Täby Centrum Företagareförening” NJA 2000 s. 365).

9. En förening som har ett ideellt ändamål kan vara en ideell förening även om den bedriver ekonomisk verksamhet. Det är inte fråga om ett ideellt ändamål om föreningens syfte är att gynna medlemmarna ekonomiskt.
10. En förening vars ändamål är att gynna medlemmarnas ekonomiska intresse kan ändå vara en ideell förening, under förutsättning att den inte bedriver ekonomisk verksamhet (se ”Zinkvittimportörernas förening” NJA 1935 s. 106 och ”Sundby egnahemsförening” NJA 1948 s. 590).
11. Högsta domstolen har vid flera tillfällen gjort bedömningen att sammanslutningar som utåt framträtt som ideella föreningar har haft rättskapacitet trots att de haft till syfte att främja medlemmarnas ekonomiska intresse och i större eller mindre utsträckning bedrivit ekonomisk verksamhet (se ”Västsvenska Modellgruppen” NJA 1977 s. 129, ”Montessoriföreningen Asken”, ”Intresseföreningen Västra Sjön” och ”Täby Centrum Företagareförening”). Domstolen har därvid uttalat att det måste antas att det finns ett inte obetydligt utrymme för att inom ramen för en ideell förening med självständig rättskapacitet bedriva ekonomisk verksamhet som medlemmarna deltar i och i syfte att främja medlemmarnas ekonomiska intressen (se ”Täby Centrum Företagareförening”).
12. Ideella föreningar kan registreras i olika myndighetsregister, men registrering är – till skillnad mot vad som gäller för ekonomiska föreningar – inte en förutsättning för att föreningen ska äga rättskapacitet (jfr 2 kap. 4 § lagen, 2018:672, om ekonomiska föreningar).
13. Det förhållandet att en sammanslutning kunde ha registrerats som en ekonomisk förening medför inte att den förlorar den rättskapacitet som ideell förening som sammanslutningen kan ha (jfr ”Täby Centrum Företagareförening”).

Bedömningen i detta fall

14. TreSve Fiber har i maj och juli 2016 antagit stadgar som innehåller föreningens namn och ändamål samt bestämmelser om hur beslut i föreningen ska fattas. Det finns inget i målet som tyder på att stadgarna inte tillkommit på ett sätt som är bindande för föreningen. Antalet medlemmar i föreningen har varierat. När avtalet med NAO träffades och under skiljeförfarandet hade den tre eller fyra medlemmar.
15. Enligt stadgarna är TreSve Fibers ändamål bland annat att verka för att boende på landsbygden och i mindre attraktiva utbyggnadsområden ska erbjudas en högkvalitativ internetuppkoppling, att förvalta och underhålla fibernätet samt att inbringa nätavgifter av tillräcklig mängd för att kunna driva, underhålla och vidareutveckla fibernätet i aktuella områden. Det är fråga om ett ideellt ändamål.
16. Den verksamhet som TreSve Fiber bedriver är visserligen ekonomisk men ligger i linje med föreningens ideella ändamål.
17. Det har inte gjorts gällande att medel kommit de enskilda medlemmarna till godo. Inte heller har det framkommit något konkret stöd för att avsikten med verksamheten skulle vara att bygga upp ett överskott som ska delas ut till medlemmarna.
18. I stadgarna finns en bestämmelse om att TreSve Fibers tillgångar, vid föreningens upphörande, ska delas mellan medlemmarna. Det innebär inte att föreningens ändamål har varit något annat än vad stadgarna föreskriver.
19. Sammantaget är det inte visat att TreSve Fiber haft något annat ändamål än det som anges i stadgarna. TreSve Fiber har därför rättskapacitet som ideell förening och har kunnat träffa skiljeavtalet och uppträda som part i skiljeförfarandet. Skiljedomen ska således inte upphävas på den grunden att föreningen saknar rättskapacitet.

20. Eftersom NAO vid hovrätten har anfört ytterligare grunder för att skiljedomen ska upphävas och dessa inte prövats av hovrätten, bör prövnings- tillstånd meddelas för målet i övrigt, hovrättens dom undanröjas och målet återförvisas dit för fortsatt handläggning. Frågan om rättegångskostnaderna i Högsta domstolen ska prövas av hovrätten i samband med målet efter dess återupptagande (se 18 kap. 15 § tredje stycket rättegångsbalken).

I avgörandet har deltagit justitieråden Agneta Bäcklund, Dag Mattsson, Eric M. Runesson, Stefan Reimer och Jonas Malmberg (referent)
Föredragande har varit justitiesekreteraren Cecilia Andgren